

Jubilál a „sugár-uti dalműszínház“

Irta: dr. Spur Endre

Negyven esztendő patinája sötétedik az Andrassy-ut felé néző két szfinksz homlokán. Vajjon mosolyog-e alatta a két szürke kőszobor? És mosolyog-e majd pár nap múlva, szombaton, szeptember havának huszonhetedik napján, amikor a „magyar királyi Operaház“ negyvenéves fennállásának ünnepelésére tartandó diszlocadás közönsége fog körülötte tolongani, egymás sarkát tapodva, lármásan fecségyve, lökdösődve, hogy egy másodperccel előbb jusson a bejáráshoz, vagy kapja el a rikkancs kezéből a „szöveges“ szinlapot. Négyesfogatok ficáinkoló, délceg paripái helyett alatomos simán suhanó autók gördülnek majd az erkély alá, türelmetlen töfögésük mintha nemcsak azt ismételné: az idő pénz. Többet. A szórakozás, az élvezet, a szépség, a kényelem, a meleg, minden, minden, az egész mai világ csak pénz, pénz... Keményre vasált ingek sápadóznak majd a frakk-szabás szerint horpadozó férfimelleken.

Hová lett a sok nyalka díszmagyar, kócsagtollas süvegek, párduebőrös menték? Lélektelen, rideg gépkocsi kürtje papírkoronás büszkeséggel, dolyfösen töfögi rá szegény Magyarországnak minden bajának örök okát. Aki hallja, mind megérti. Legkevésbé az, aki benne ül a kényelmes bőr- és bársonypárnák puha ölében.

Vajjon mit gondol majd magában a jubilaris zenekara alatt a két sötét szfinksz? Hall-

gat. Hiszen azért szfinksz. És aki mosolyt lát az arcán, ne értse félre. Nem a má-nak szól a mosoly. Kerek negyven esztendeje, hogy Strobl mester vésője odarögzítette az arcára.

Még akkor több ok volt a mosolyra.

1884-et irtak...

Budapest megkapta a „nagyváros“ címhez a jelleget is. Kilencévi munka után elkészült a magyar építőművészet büszkesége, a sugár-uti „Dalműszínház“. Igaz, nagyságára, befogadó képességére nézve alig ötödakkora, mint a milánói Scala (a miénkben 1300, utóbbiban 7000 néző számára van hely), de Ybl Miklós építőművészi ügyessége az olasz renaissance-stilusnak valóságos remekét alkotta meg benne, amely állja az összehasonlítást akár a párisi új operával is.

Báró Podmaniczky Frigyes intendáns az egész művészi személyzet élén — amely Erkel Ferenc és fia, Erkel Sándor zenei vezetésének köszönhetette mindenkor tökéletes teljesítményeit — lázas buzgalommal törekedett, hogy a színházavató műsor színvonala az intézet majdani művészi hagyományainak biztos alapkövéül szolgálhasson.

A megnyitás napján már a kora esti órákban ezrével tolongott a nép a Lánchídtól a Fürdő-utcon keresztül a „sugáruti“ új palotáig vezető vonalon. A rendőrség *Thaisz* főkapitány intézkedésére korlátokat állított s nagyszámu lovas- és gyalogrendőr örködött, hogy az ünnepi hangulatot a tömeg szervezetlen magatartása ne zavarhassa.

A színház körül minden lampa égett. Fenn

az erkélyen két hatalmas láng fénye világitotta be a faragott kőhomlokzatot. A közönség megilletődve lépte át a magyar zeneművészet új hajlékának küszöbét s áhitattal szívta lelkebe az ünnepi hangulatot, amely a nemes művészettel megteremtett palotának minden egyes kővéből feléje áradt. A magyar építőszetnek és képzőművészetnek együttes diadalívét alkotják az új színház falai...

Hét óra előtt néhány perccel állott meg az első udvari fogat a főbejáró előtt. *Klotild* főhercegasszony szállott ki belőle *Mária Dorottya* főhercegnővel. Kevéssel utána megérkezett *Ferenc József* király is *Albrecht* főherceg kíséretében. A királyi páholy — a középső legnagyobb — feljárója előtt négy udvari csendőr állt teljes díszben. Mielőtt a király a páholyba lépett, báró *Podmaniczky* Frigyes intendáns, valamint az építési bizottság tisztelgését fogadta s üdvözlőszavaikra legteljesebb megelégedésének adott kifejezést.

— Néhány perccel 7 óra után felcsendült a harsonák riadója. Megkezdődött az ünnepi előadás. A „Bánk bán“ nyitányának erőteljes hangzatai után felszaladt a függöny s a közönség az impozáns lovagtermet látta maga előtt. Ottó jelenete után, midőn pohárral kezében énekli: „Éltesse Isten a magyar királyt...“ a közönség felállt s percekig tapsolt, az előadás többi részében azonban az ünnepi hangulatnak megfelelően minden tetszésnyilvánítástól tartózkodott.

Az ünnepi műsor további részében a zenekar ugyancsak Erkel Ferenc vezetésével játszott még a „Hunyady László“ nyitányát,

majd „Lohengrin“ első felvonása került sorra. Ferenc József király a Lohengrin kezdete után hagyta el páholyát...

Négy évtized elég hosszú idő ahhoz, hogy a feledés pora belepjen műveket, eltakarja rajtuk a neveket, elsikkasszon érdemes egyéneket a köztudatból, megfakítson, más színűre változtasson tényeket, eseményeket.

Némelyik helyen nagyon vastag már a porréteg...

Ki tudja ma az Ybl Miklós mellett működő építő bizottság névsorát? Pedig nem kis munkát végeztek annak a tagjai sem: Ország Sándor, Ribáry József, Szupp Ferenc, Szilágyi Lajos, Weber Antal, Szumrák Pál, Gerlőczy Károly.

Az Operaház mennyezetének festői remekeit a köztudat is Lotz Károlynak tulajdonítja, de azt már alig tudná valaki megmondani, hol és mit festett Vastagh, Feszty, Than, Székely Bertalan, Kovács Mihály.

Vagy a szobrók szignaturáit? A fölgzinti fülkékben jobbról-balról Erkel és Liszt szobrait Stróbl mintázta, az emeleten Erato és Terpszihere: Feszler, Thalia: Donáth, Melpomene: Brestyánszky keze alól került ki. A többi zenész szobrok Kiss György, Szász Gyula, Huszár Adolf munkái.

Kaparjuk tovább a porréteget.

Az avató előadás szereposztása a következő volt: *Petur* — *Odry*, Bánk — *Hajós*, *Ottó* — *Pauli*, Biberach — *Láng*, Gertrud — *Bürtölcöt*, Melinda — *Malczkyné*. A Lohengriné

pedig: Király — *Ney*, Lohengrin — *Gassi*, Telramund — *Bignio*, Elsa: *Reich* Irma, Ortrud — *Saxlehner* Emma.

Egy földszinti páholy az akkori színlap szerint 11 frt, zsölle 3 frt, a harmadik emeleten egy zártszékért a 4—6. sorban 1 forintot kellett fizetni.

Tény, hogy az Operaház építési költségét maga a király adományozta. Erre vonatkozott Podmaniczky intendáns válasza is, mikor a király gratulált a mű elkészültéhez: „Felsőged kegyelméből...” ugymond, Ez volt az első adomány, amellyel Habsburg uralkodó a magyar kultúra fellendítéséért áldozott.

Igaz, hogy akkor még a magyarok közt is akadtak olyanok, akik a magyar operát mostoha gyermekként ekzelték. Maga *Bojza* József azt írja például a nemzeti színművészet ügyével kapcsolatban: míg a magyar színházban az opera a fődolog, nem érdemli meg, hogy segítyezésére a nemzet egy fillért is áldozzon.

De azért a nemzet mégis áldozott. Az avató diszeloadás közönségében gyönyörűsége tellett minden magyar szemnek. Annyi jó magyar név hordozóját ritkán lehetett együtt látni.

Próbáljuk csak magunk elé varázsolni a képet. Az első emeleti páholyokban jobbra: *Tisza* Kálmán és fia, gróf *Tisza* Lajos, gróf *Kálnoky* Gusztáv külügyminiszter, *Szögyény László*, báró *Orczy* Béla, mellette báró *Fejérváry* Géza államtitkár, aztán *Szapáry* Gyula, *Széchenyi* Pál, *Trefort* Ágoston miniszterek, stb. ... Földszinti támlásszékeken *Ghyczy*, *Henneberg* tábornokok, *Say*, *Zoltán*, *Dóry* ezredesek, *Endrődy* György, *Radvánszky* Géza és

Béla, *Keglevics* István grófok, *Rohonczy* Gida stb.

A páholyokban *Prielle* Kornélia, *Márkus* Emma, *Helvey* Laura, *Felekyné* állták a felénk iránzott látesöyek pergőtüzét.

A jobb proscenium páholyból a fiatal *Paulayné* mosolygott le a színpadra, szemközt a másik páholyban *Munkácsy* Mihály ült nejevel, aki „fehér ruhát viselt, egyikét azon híres színeknek, amiket férje füst.”

Hát csuda, ha még a szfinksz is mosolygott, amikor ez a sok-sok szép magyar asszony és férfi elsietett előtte. Még azon is jót mosolygott, mikor később az előadás alatt a tömeg behatolt az épületbe és az intendáns, aki ez alkalommal őrnagyi diszruháját vette fel, erőlyes kardlapozással iparkodott a susztergyerek hadát visszaverni. No, azóta is alig adódott elő, hogy a kíváncsiakat karddal kelljen kivenni az Operából.

Az épület ma, negyven év után ugyanugy áll ott. A Sugár-ut Andrássy-uttá magyarosodott, a „dalmüszinházból” „opera” lett.

Az évfordulóra tervezett diszeloadáson, mint halljuk, ugyanazt a műsört játsszák végig, mint negyven év előtt. Reméljük, diszes, telt ház előtt fog lezajlani ez a szép ünnepség is, hiszen sok minden ugy maradt azért még, amint negyven év előtt volt.

A színészek, énekesek persze kiálltak már a sorból, jöttek helyükbe mások.

A közönség is kieserélődött.

Ném. Jobban megnéztük. Ez a két szfinksz nem mosolyog ma...

Negyven év nagy idő.